

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΣΤ'
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 - 2013

Το Ελληνικό Κάλλος και η Ευρωπαϊκή Αθλιότητα

της Ύπαρξης

Έρευνες στη Φιλοσοφική Θεμελίωση των Πολιτισμών

18^ο Σεμινάριο

/

Εκλεκτικές Συγγένειες

ή

η Έλξη του Όμοιου προς το Όμοιο

Το Είναι καθορίζει το Ον. Η ύπαρξη προσδιορίζει την ουσία όσο και η ουσία χαρακτηρίζει την ύπαρξη. Το ον δεν «απελευθερώνεται» από τα δεσμά της ουσίας στρεφόμενο προς το είναι του, αντιθέτως το Είναι αλυσοδένει το ον στα μακάρια δεσμά του πέρατος, του όρου και ορίου, της Μοίρας του. Το πεπρωμένο του όντος είναι το τι ην είναι του. Και η αποκάλυψη αυτού του προκειμένου τέλους είναι το άγιο κάλλος της μορφής.

Θρησκεία, φιλοσοφία, τέχνη φανερώνουν το ίδιο κεκρυμμένο, το μυστήριο της ύπαρξης. Όπως και σύμπασα η φαντασμαγορία του Κόσμου. Η κρύφια αρμονία του φαίνεσθαι γίνεται φανερή στη νόηση που νοεί τα δεσμά του είναι, δηλαδή την κοσμική τάξη, που ταυτίζεται με την ουσία του είναι, που είναι η κοσμική τάξη. Όπως και το Είναι γίνεται φωτεινό όταν αναδεικνύεται η μορφή του, όταν ήδεται τα δεσμά του πέρατός του, όταν είναι νους.

Θα μιλήσω δια προφορικού λόγου στο σεμινάριο τον λόγο του μυστηρίου που σημαίνει, ούτε λέγει ούτε κρύπτει, η ποιητική ενόραση του **Τζελαλαντίν Ρούμι** (Rumi, *Selected Poems*, translated by Coleman Banks with John Moyne, A.J. Arberry and R. Nicholson, pp. 121-3):

Κινεζική Τέχνη και Ελληνική Τέχνη

Ο Προφήτης είπε, «Υπάρχουν κάποιοι που με βλέπουν
με το ίδιο φως στο οποίο τους βλέπω.

Οι φύσεις μας είναι μία.

Χωρίς αναφορά σε οποιεσδήποτε γραμμές
γενεαλογικές, χωρίς αναφορά σε κείμενα ή παραδόσεις,
πίνουμε το ύδωρ της ζωής μαζί.»

Να μια ιστορία

για αυτό το κεκρυμμένο μυστήριο:

Οι Κινέζοι και οι Έλληνες

αντιδικούσαν για το ποιοι ήσαν οι καλύτεροι καλλιτέχνες.

Ο βασιλεύς είπε,

«θα λύσουμε το θέμα με ένα αγώνα λόγου».

Οι Κινέζοι άρχισαν να μιλάνε,

αλλά οι Έλληνες δεν ήθελαν να πουν τίποτε.

Έφυγαν.

Οι Κινέζοι πρότειναν τότε

να δοθεί και στους δύο από ένα δωμάτιο για να δείξουν
την τέχνη τους, δύο δωμάτια το ένα απέναντι στο άλλο
και χωρισμένα με μια κουρτίνα.

Οι Κινέζοι ζήτησαν από τον βασιληά

εκατό χρώματα, όλες τις αποχρώσεις,

και κάθε πρωί πήγαιναν εκεί

που φύλαγαν τις βαφές και τις έπαιρναν όλες.

Οι Έλληνες δεν πήραν κανένα χρώμα:

«Δεν είναι μέρος της δουλειάς μας».

Πήγαν στο δωμάτιό τους

Και άρχισαν να καθαρίζουν και να γυαλίζουν τους τοίχους. Όλη μέρα
κάθε μέρα έκαναν αυτούς τους τοίχους τόσο καθαρούς και φωτεινούς
όσο ο καθαρός ουρανός.

Υπάρχει μία οδός που οδηγεί από την παγχρωμία

στην αχρωμία. Γνώρισε ότι η μεγαλόπρεπη ποικιλία

των νεφών και του καιρού προέρχεται από

την ολοκληρωτική απλότητα του ήλιου και της σελήνης.

Οι Κινέζοι τελείωσαν, και ήσαν τόσο ευτυχείς.

Χτυπούσαν τα τύμπανα στην χαρά της πλήρωσης.

Ο βασιλεύς εισήλθε στο δωμάτιό τους,

έκπληκτος από τα πολυδαίδαλα χρώματα και λεπτομέρειες.

Οι Έλληνες τότε τράβηξαν την κουρτίνα που χώριζε τα δωμάτια.

Οι Κινέζικες φιγούρες και απεικονίσεις λαμπυρίζοντας

αντικατοπτρίστηκαν

στους απαστράπτοντες Ελληνικούς τοίχους. Ζούσαν εκεί,

ακόμη ποιό όμορφα, και συνεχώς

μεταβαλλόμενες με το φως.

Η Ελληνική τέχνη είναι η οδός *Sufi*.

Δεν μελετούν βίβλους φιλοσοφικής σκέψης.

Κάνουν τον έρωτά τους διαυγέστερο και διαυγέστερο.

Μήτε ελλείψεις μήτε θυμός. Σε αυτή την καθαρότητα

δέχονται και αντανακλούν τις εικόνες κάθε στιγμής,

από εδώ, από τα άστρα, από το κενό.

Τις προσλαμβάνουν

σαν να έβλεπαν

με την φωτεινή διαύγεια

που τους βλέπει.

***

Στο φως σου μαθαίνω πώς να ερώμαι.

Στο κάλλος σου, πώς να φτιάχνω ποιήματα.

Χορεύεις μέσα στο στήθος μου,

όπου κανείς δεν σε βλέπει,

αλλά καμμιά φορά σε θωρώ εγώ,

κι εκείνη η θωριά γίνεται αυτή η τέχνη.

***

Ήχος τυμπάνων σηκώνεται στον αέρα,

ο παλμός του, η καρδιά μου.

Μια φωνή μέσα στον ρυθμό λέει,
 «Το ξέρω, είσαι κουρασμένος,
 αλλά έλα. Αυτή είναι η οδός.»

Είσαι ζηλόφθων με την γενναιοδωρία του ωκεανού;
 Γιατί θα αρνιόσουνα να δώσεις
 αυτή την χαρά σε κάποιον;

Τα ψάρια δεν φυλάνε το ιερό υγρό σε κύπελλα.
 Κολυμπάνε την πελώρια ρευστή ελευθερία.

***

II

Η νέα παράλληλη σειρά Σεμιναρίων

Πολλοί ζωντανοί παράγοντες επέδρασαν στην διαμόρφωση του
 ακόλουθου προγράμματος. Όλοι παίξαμε σωστά τους ρόλους μας και
 γεννήθηκε κάτι καλό.

Μία η δόξα, πολλάί αι μοναί, παρά τω Κυρίω.

Να δείξουμε την αλληλουχία γλώσσας, ποίησης και τέχνης στην γένεση
 και φύση και δομές του Ελληνισμού: να το καλό.

Θα επιχειρήσουμε τον καλό αγώνα: να αρχίσουμε από τις αρχές, τα όλα και τα δύσκολα.

Και θα κάνουμε για την κατεστραμμένη Ελλάδα των αρχών του 21^{ου} αιώνα την σπερματική πολιτιστική αρχή με ένα αληθινό seminarium.

Το ανεπτυγμένο σχέδιο περιλαμβάνει δύο μέρη της προκλασσικής ενότητας. Η διάρθρωση του πρώτου έχει ως εξής, και θα πραγματοποιηθεί σε δέκα συναντήσεις Δευτέρες 6.45 έως 9.45 μ.μ. , με ενδελεχή συζήτηση και κατά περίπτωση ερευνητική συμμετοχή των μελών (Απρίλιος 15 και 22, Μάιος 13, 20 και 27, Ιούνιος 3, 10, 17 και 24, και Ιούλιος 1).

Η έναρξη αυτού του παράλληλου Κύκλου σεμιναρίων θα γίνει την ερχόμενη Δευτέρα, 15 Απριλίου, στο Συνεδριακό χώρο της Αγοράς Αργύρη.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΓΛΩΣΣΑ, ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΚΛΑΣΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Μέρος I

Από τους Σκοτεινούς Αιώνες μέχρι το 600 π.Χ.

1. *Οι Τρεις Τρόποι του Ελληνισμού: Δωρικός, Αιολικός, Ιωνικός.
Η Βασική Δομή της Γλώσσας και οι Κατηγορίες του Αριστοτέλη.*
2. *Το Έπος: Γένεση και Φύση.
Α. Το Ομηρικό Αρχέτυπο: Γλώσσα και Μορφή, Βίωμα και Κοσμοθεωρία.*

3. *Το Έπος.*
Β. Η Βοιωτική Σχολή: Ησίοδος.
4. *Το Έπος.*
Γ. Πρώιμη Επική Παράδοση και οι Ομηρικοί Ύμνοι.
5. *Ο Γεωμετρικός Ρυθμός.*
6. *Το θαύμα του 8ου αιώνα (776-676 π.Χ.): Η Ανάδυση της Μορφής*
Από τη Σύσταση των Ολυμπιακών Αγώνων μέχρι τα πρώτα Κάρνεια
(ΥστεροΓεωμετρικά, ο «Ανατολίζων» Ρυθμός, το Δαιδαλικό Υφος, η
Γέννηση των Ειδών της Ποίησης).
7. *Γέννημα του Επικού: Ελεγεία*
(Καλλίνος, Τυρταίος, Μίμνερμος).
8. *Αντίθεση του Επικού: Ιωνικός Ιαμβος*
(Αρχίλοχος, Σιμωνίδης).
9. *Η Λυρική Δωρική Σύνθεση*
(Τέρπανδρος, Αλκμάν, Στησίχορος).
10. *Η Γένεση και Φύση των Τριών Αρχιτεκτονικών Ρυθμών.*

Μέρος II

Η Αρχαϊκή Ακμή και Υπερακμή (600-480 π.Χ.)

(την επόμενη περίοδο μετά το θέρος και τον θερισμό της σπορας)

* * *

III

*ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ, ΠΟΛΥΒΙΟΣ
ΚΑΙ Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ*

Μέρος Α΄

ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ: ΑΘΗΝΑΙΚΗ «ΑΡΧΗ»

Γιατί Έγινε ο Πελοποννησιακός Πόλεμος

και

Γιατί Ηττήθηκε η Αθήνα

(Συνέχεια 8^η)

Η πρώτη εισφορά έγινε για τις ανάγκες του Πελοποννησιακού Πολέμου το 428 π.Χ. Ο Θουκυδίδης είναι κατηγορηματικός. Προγενέστερα οι στρατιωτικές δαπάνες καλύπτονταν με την υποχρέωση του κάθε πολίτη των τριών ανώτερων τάξεων (των «τιμημάτων») να έχει και συντηρεί βαρύ οπλιτικό οπλισμό (γενικά) και ίππο (για τους ιππείς) και προκειμένου για τις μεγάλες δαπάνες, με το σύστημα των υποχρεωτικών ιδιωτικών χορηγιών, των πολεμικών «λειτουργιών» για την κατασκευή, συντήρηση και εξοπλισμό των πολεμικών πλοίων. Το σύστημα αυτό ήταν το Ναυκραρικό στην αρχαϊκή εποχή που μεταρρυθμίστηκε πιθανότατα από τον Θεμιστοκλή στην Κλασσική Τριηραρχία.

Η Ναυκραρία ήταν ομάδα πλουσιότερων πολιτών που παρείχε για τις στρατιωτικές ανάγκες της πολιτείας μια τριήρη και δυο ιππείς. Πολυδεύκης VIII, 108: *Ναυκραρία δ' ἐκάστη δύο ἰππέας παρείχε καὶ ναῦν μίαν, ἀφ' ἧς ἴσως ὠνόμαστο*. Και ασφαλώς «Ναυκραρία» παράγεται από το ναυς και *καρ = κεφαλή, ώστε είναι ακριβώς το αρχαϊκό ισοδύναμο της τριηρ-αρχίας. Οι Ναύκραροι παρείχαν ετοιμοπόλεμα τα πολεμικά πλοία, τα διοικούσαν (έχοντας φυσικά διορίσει κατάλληλο ειδικό κυβερνήτη) και βρισκόνταν παλαιά υπό την άμεση στρατιωτική διοίκηση του Πολεμάρχου (ενός εκ των 9 αρχόντων). *Ναύκραροι. οἱ τὰς ναῦς παρασκευάζοντες, καὶ τριηραρχοῦντες, καὶ τῷ Πολεμάρχει ὑποτεταγμένοι*. (I. Bekker, *Anecdota Graeca*, I, p. 283.20 sq.). Το τελευταίο χαρακτηριστικό αναφέρεται προφανώς στην περίοδο πριν τις μεταρρυθμίσεις των αρχών του 5ου αιώνα, τότε δηλαδή που οι 9 Ἄρχοντες διέθεταν πραγματική εξουσία και ο Πολεμάρχος ήταν ο ανώτατος στρατιωτικός Διοικητής των Αθηναϊκών Ενόπλων Δυνάμεων. Οι Μεταρρυθμίσεις που έκαναν τους Ἄρχοντες να ορίζονται δια κλήρου και έτσι αφαίρεσαν την πραγματική αντίστοιχη εξουσία από αυτούς (τον Επώνυμο Ἄρχοντα, τον Βασιλέα, τον Πολεμάρχο και τους 6 Θεσμοθέτες), παρέδωσαν την ουσιαστική στρατιωτική εξουσία

στους 10 Στρατηγούς, οι οποίοι είχαν συχνά και ανάλογη πολιτική επιρροή.

Στην παλαιά τάξη πραγμάτων πριν τις Μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη, τόσο πριν όσο και μετά τις Μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα, οι 4 Ιωνικές φυλές διηρούντο σε 48 Ναυκραρίες (4 φυλές x 3 τριπτύες x 4 ναυκραρίες).

«φυλαὶ δ' ἦσαν δ' καθάπερ πρότερον, καὶ φυλοβασιλεῖς τέτταρες. [ἐκ] δὲ τῆς φυλῆς ἐκάστης ἦσαν νενεμημέναι τριπτύες μὲν τρεῖς, ναυκραρίαι δὲ δώδεκα καθ' ἐκάστην, [ἐπί] δὲ [τῶν] ναυκραριῶν ἀρχὴ καθεστηκυῖα ναύκραροι, τεταγμένη πρὸς τε τὰς εἰσφορὰς καὶ τὰς δαπ[άνας] τὰς γιγνομένας· διὸ καὶ ἐν τοῖς νόμοις τοῖς Σόλωνος οἷς οὐκέτι χρῶνται πολλαχοῦ γέ]γραπται, 'τοὺς ναυκράρους εἰσπράττειν', καὶ 'ἀναλίσκειν ἐκ τοῦ ναυκραρικοῦ ἀργυρ[ί]ου'».

Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, VIII, 3

Ο Φώτιος (*Λεξικόν*, s.v. ναυκραρία) ερμηνεύει το Αριστοτελικό χωρίο έτσι ώστε να εννοείται ότι ο Σόλων διέταξε και ονόμασε τις ναυκραρίες: «Σόλωνος οὕτως ὀνομάσαντος, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης φησί». Αν και γραμματικά δυνατή αυτή η ερμηνεία του αναφερθέντος αποσπάσματος, δεν δίνει το αληθινό νόημα του Αριστοτέλη. Όπου εννοεί Σολώνεια πρωτοβουλία και νεωτερισμό, ο Αριστοτέλης το αναφέρει ρητά: «ἐποίησε», «προὔκρινεν», «ἐνομοθέτησεν», «ἔταξεν» κ.λπ. Εδώ ο Αριστοτέλης εννοεί να τονίσει ότι αντιθέτως η διαίρεση σε 4 φυλές, 3 τριπτύες εκάστης φυλής και 12 Ναυκραρίες προϋπήρχε του Σόλωνος: «φυλαὶ δ' ἦσαν ... [ἐκ] δὲ τῆς φυλῆς ἐκάστης ἦσαν...» κ.τ.λ.

Η υποδιαίρεση στις Ναυκραρίες θα έγινε όταν η πολιτεία ενοποιήθηκε τόσο, και η κρατική ισχύς χρειάστηκε να αντιμετωπίσει εξωτερικές δυνάμεις με τον συστηματικό τρόπο μιας ενιαίας εξωτερικής πολιτικής, όταν δηλαδή η Αθήνα χρειάστηκε ως πολιτειακή ενότητα μόνιμη Άμυνα και έσοδα για στρατιωτικές δαπάνες. Η αρχέγονη φυλετική

διαίρεση ήταν σε 4 φυλές, με 3 φατρίες ή τριπτύες η κάθε φυλή, 30 γένη η κάθε τριπτύς και 30 γεννήτες το κάθε γένος (Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, Fr. 6). Ο γεννήτης αντιπροσώπευε το κύτταρο της (στενής) οικογένειας, ήταν ο *pater familiae*. Η φυλετική διαίρεση υποδηλώνει έναν *optimum* πληθυσμό 10.800 πολιτών (= 44 X 3 X 30 X 30).

***

[Για κάθε πράγμα ένα όριο (πέρας) συνιστά τον όρο της ουσίας του. Η ουσία ορίζεται από έναν όρο και όριο, η μορφή από ένα πέρας. Το πέρας περιλαμβάνει και ένα όριο μεγέθους. Πολύ ψηλός ή πολύ κοντός άνθρωπος δεν μπορεί να πραγματώσει τον όρο της ουσίας του, δεν επιδέχεται το τέλος και την τελειότητα που τον ορίζει, δεν μπορεί να έχει το κάλλος που αποτελεί το τι ην είναι του. Αυτό συμβαίνει για όλα τα όντα κατά τον λόγο της ουσίας εκάστου. Την κλασσική ανάπτυξη της ιδέας αυτής για το *optimum* μέγεθος κάθε πόλεως, το πλήθος των πολιτών της, δίνει ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* Η, 4, 1325b33 – 1326b25. Χαρακτηριστικά:

«ἀλλ' ἔστι τι καὶ πόλεως μεγέθους μέτρον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ζώων φυτῶν ὀργάνων· καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον οὔτε λίαν μικρὸν οὔτε κατὰ μέγεθος ὑπερβάλλον ἔξει τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἀλλ' ὅτε μὲν ὄλως ἐστερημένον ἔσται τῆς φύσεως ὅτε δὲ φαύλως ἔχον, οἷον πλοῖον σπιθαμιαῖον μὲν οὐκ ἔσται πλοῖον ὄλως, οὐδὲ δυοῖν σταδίων, εἰς δὲ τὶ μέγεθος ἐλθὼν ὅτε μὲν διὰ σμικρότητα φαύλην ποιήσει τὴν ναυτιλίαν, ὅτε δὲ διὰ τὴν ὑπερβολὴν ὁμοίως δὲ καὶ πόλις ἢ μὲν ἐξ ὀλίγων λίαν οὐκ αὐτάρκης (ἢ δὲ πόλις αὐτάρκης), ἢ δὲ ἐκ πολλῶν ἄγαν ἐν μὲν τοῖς ἀναγκαίοις αὐτάρκης, ὥσπερ <δ> ἔθνος ἀλλ' οὐ πόλις· πολιτείαν γὰρ οὐ ράδιον ὑπάρχειν»

(*ibid.* 1326a35-b5)

Όπως λέει στα *Ηθικά Νικομάχεια*, ΙΧ, 10, 1170b29 sqq.: τούς δὲ σπουδαίους πότερον πλείστους κατ' ἀριθμόν, ἢ ἔστι τι μέτρον καὶ φιλικού

πλήθους, ὥσπερ πόλεως; οὔτε γὰρ ἐκ δέκα ἀνθρώπων γένοιτ' ἂν πόλις οὔτ' ἐκ δέκα μυριάδων ἔτι πόλις ἐστίν. Cf. *Περὶ Ζώων Γενέσεως*, B, 6, 745a5 sqq.: ἔστι γὰρ τι πᾶσι τοῖς ζώοις πέρας τοῦ μεγέθους, διὸ καὶ τῆς τῶν ὀστέων ἀυξήσεως. *Περὶ Ψυχῆς*, B, 4, 416a16 sqq.: τῶν δὲ φύσει συνισταμένων πάντων ἐστὶ πέρας καὶ λόγος μεγέθους τε καὶ ἀυξήσεως. *Περὶ Ζώων Κινήσεως*, 3, 699a34 sqq.: ἔστι γὰρ τι πλῆθος ἰσχύος καὶ δυνάμεως καθ' ἣν μένει τὸ μένον, ὥσπερ καὶ καθ' ἣν κινεῖ τὸ κινουόν. Ἡ εφαρμογὴ τῆς αρχῆς τοῦ πέρατος καὶ ὅρου καὶ ορίου στο μέγεθος ἐπίσης, εἶναι ἀπόλυτη καὶ γενική. Ἡ υπόθεση μιᾶς τραγωδίας πρέπει νὰ ικανοποιεῖ αὐτὴν τὴν αρχή: ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι, οὔτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' ἐννημόνευτον εἶναι (cf. *Ποιητική*, 7, 1450b34-1451a15). Ἡ ἴδια αρχὴ καθορίζει καὶ μιὰ καλὴ περίοδο στὴ σύνθεση τοῦ πεζοῦ λόγου (*Ῥητορική*, III, 9, 1409a36). Το ἴδιο συμβαίνει καὶ γιὰ τὸ πλῆθος τῶν συμποσιαστῶν! *Πλούταρχος*, *Συμποτικά*, V, 5, 1: καὶ γὰρ συμποσίον μέγεθος ἰκανόν ἐστὶ, ἄχρι οὐ συμπόσιον ἐθέλει μένειν· ἐὰν δὲ ὑπερβάλη διὰ πλῆθος, ὡς μηκέτι προσήγορον ἑαυτῶ μηδὲ συμπαθὲς εἶναι ταῖς φιλοφροσύναις μηδὲ γνώριμον, οὐδὲ συμπόσιόν ἐστι.

Το ελάχιστο ὄριο γιὰ μιὰ συνεκτικὴ πολιτεία (πρῶτὴ πόλις) εἶναι τόσο πλῆθος ὅσο κάνει τὴν κοινωνία που ενοποιεῖται ὑπὸ πολιτικὴ ἐξουσία αὐτάρκη πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς: διὸ πρῶτην μὲν εἶναι πόλιν ἀναγκαῖον τὴν ἐκ τοσούτου πλῆθους ὁ πρῶτον πλῆθος αὐτάρκες πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν (*ibid.* 1326b7-9). Ἡ ἀριστη δὲ πόλις (πόλεως ὄρος ἀριστος) εἶναι «ἡ μεγίστη τοῦ πλῆθους ὑπερβολὴ πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐσύνοπτος» (*ibid.* 1326b22-24). **Πέρα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὄριο, τὰ συστήματα πολιτικῆς οργάνωσιν πρέπει νὰ εγκαταλείπουν τὴ σφιχτὴ συνοχὴ τοῦ δεσμοῦ μιᾶς σωστῆς πόλης, ἀναπτυσσόμενα πρὸς τὴν κλασσικὴ ἰδέα τῆς «Αὐτοκρατορίας». Γι' αὐτὸ στὸν χώρο μας ἰσχυρὰ ταυτόχρονα ἰσχυρὲς τοπικὲς ενοποιήσεις**

πυκνού ιστού και πολυεθνικές Αυτοκρατορίες χαλαρού πλαισίου και φυσικής διάρθρωσης.

Το μέτρο και τον όρο στο πληθυσμιακό μέγεθος της ορθής πόλεως έχει τονίσει φυσικά και ο Πλάτων (Νόμοι 737C-D· 738D-E· 742D-743A). Ο Ισοκράτης κάνει τον βασιλέα της Σπάρτης Αρχίδαμο να αποφαινεται ότι το μέγεθος της Σπάρτης βασίζεται όχι στο μέγεθος της πόλης ή στο πολυάνθρωπό της, αλλά στην αυστηρή πειθαρχία των πολιτών στους ηγέτες (Αρχίδαμος §81). Ενώ ο ίδιος ο Ισοκράτης αναγνωρίζοντας τα σημαντικά οφέλη και τις ποικίλες απολαύσεις που η Αθήνα προσφέρει στους πολίτες της αλλά και στους Έλληνες γενικότερα, θεωρεί παρά ταύτα το μέγεθός της υπερβολικό, τέτοιο που να προκαλεί συμφυρμό και σύγχυση περί της αξίας των ατόμων και της αλήθειας των πραγμάτων: «διὰ γὰρ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων οὐκ εὐσύνοπτος ἐστὶν οὐδ' ἀκριβής, ἀλλ' ὡσπερ χειμάρρους, ὅπως ἂν ἕκαστον ὑπολαβοῦσα τύχη καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, οὕτω κατήνεγκε, καὶ δόξαν ἐνίοις τὴν ἐναντίαν τῆς προσηκούσης παρέθηκε» (Ισοκράτης, Περὶ ἀντιδόσεως, §§171-2).

Είναι αξιοσημείωτο ότι ο πληθυσμός της Αθήνας, όσον αφορά τους πολίτες, παρέμεινε σταθερός από το 500 μέχρι το 300 π.Χ. (κυμαινόμενος μεταξύ 20.000 και 30.000 πολιτών και με παρεμβάσεις που τον μείωναν ακόμη περισσότερο όπως εξιστόρησα), σε μια περίοδο εκτίναξης της πόλης σε ηγεμονικά, οικονομικά και πολιτισμικά ύψη, της ακμής του χρυσού αιώνα και της αργυρής λάμψης της τον 4ο. Τα ήθη και έθιμα της κοινωνίας συνέτειναν ασφαλώς καθοριστικά στη δημογραφική αυτή ευστάθεια. Από το άλλο μέρος, λιγότερο φυσικά πειθαρχημένη ήταν η διαπλήθυνση των μετοίκων και, ιδιαίτερος, των δούλων. Αλλά αυτοί δεν ανήκαν στην πολιτεία, στην πολιτική οργάνωση της κοινωνίας.

Ο περιορισμός του πληθυσμού συνδέεται από τον Πλάτωνα στην *Πολιτεία*, και με ευγονικούς λόγους και οδηγεί στη διαβούλευση και υιοθέτηση σκληρών μέτρων:

E, 459D «δεῖ μὲν, εἶπον, ἐκ τῶν ὠμολογημένων τοὺς ἀρίστους ταῖς ἀρίσταις συγγίγνεσθαι ὡς πλειστάκις, τοὺς δὲ φαυλοτάτους ταῖς φαυλοτάταις τούναντίον, καὶ τῶν μὲν τὰ ἔκγονα τρέφειν, τῶν δὲ μή, εἰ μέλλει τὸ ποιμνιον ὃ τι ἀκρότατον εἶναι, καὶ ταῦτα πάντα γιγνόμενα λανθάνειν πλὴν αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας εἰ αὖ ἢ ἀγέλη τῶν φυλάκων ὃ τι μάλιστα ἀστασίαστος ἔσται”.

E, 460C «τὰ δὲ τῶν χειρόνων, καὶ ἐὰν τι τῶν ἐτέρων ἀνάπηρον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδήλῳ κατακρύψουσιν, ὡς πρέπει».

E, 461B-C «ὅταν δὲ δῆ, οἶμαι, αἶ τε γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν, ἀφήσομέν που ἐλευθέρους αὐτοὺς συγγίγνεσθαι ᾧ ἂν ἐθέλωσι –, καὶ ταῦτά γ’ ἤδη πάντα διακελευσάμενοι προθυμῆσθαι, μάλιστα μὲν μηδ’ εἰς φῶς ἐκφέρειν κῆμα μηδὲ ἓν, ἐὰν γένηται, ἐὰν δέ τι βιάσῃται, οὕτω τιθέναι, ὡς οὐκ οὔσης τροφῆς τῷ τοιούτῳ».

Η ευγονική αυτή πρακτική απετέλει τον Λυκούργειο Κανόνα στη Σπάρτη (Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 16, 1). Και είναι αποδεκτή και από τον Αριστοτέλη (*Πολιτικά*, Η, 16, 1335b19 sqq.).

1.000 πολίτες είναι ήδη αρκετοί κατά Πλάτωνα για σύσταση της συνεκτικής ολότητας μιας πόλης (*Πολιτεία*, 423A). Ήταν μια διαδεδομένη ιδέα, αν κρίνουμε από τη συχνότητα επίκλησης ή πραγμάτωσης των πολιτευμάτων των 1,000 (cf. τους 5.000 στο Αθηναϊκό Ολιγαρχικό Πραξικόπημα του 411 π.Χ.). Αλλά η αρχή κατά Πλάτωνα που κρίνει το κατάλληλο πλήθος των πολιτών είναι μια και μοναδική: τόσο όσο δεν διασπά τη συνοχή και ενότητα της πολιτικής κοινωνίας. *Πολιτεία*, Δ, 423B:

«Οὐκοῦν, ἦν δ’ ἐγώ, οὗτος ἂν εἴη καὶ κάλλιστος ὄρος τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσιν, ὅσῃν δεῖ τὸ μέγεθος τὴν πόλιν ποιεῖσθαι καὶ ἡλικὴ οὔσῃ ὅσῃν χώραν ἀφορισάμενους τὴν ἄλλην χαίρειν ἔαν. Τίς, ἔφη, ὄρος; Οἶμαι μὲν, ἦν

δ' ἐγώ, τόνδε· μέχρι οὐδ' ἂν ἐθέλη ἀυξομένη εἶναι μία, μέχρι τούτου ἀυξείν, πέρα δὲ μή. Καὶ καλῶς γ', ἔφη».]

***

Η διαίρεση των Αθηναίων πολιτών σε ναυκραρίες ήταν φυσικά στη πρώτη περίοδο προσωπική και όχι τοπική ένωση, αφού ακολουθούσε τις διαιρέσεις σε φυλές και γένη. Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη αντικατέστησαν την φυλετική με την τοπική αρχή πολιτικής οργάνωσης των πολιτών (με σκοπό το σπάσιμο της πολιτικής επιρροής των παλαιών γενών). Η ταξινόμηση των πολιτών είναι χωρολογική, εισάγονται οι περιοχικοί Δήμοι ως τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου βαθμού, με τις νέες τριπτύες και τις 10 νέες φυλές να οικοδομούνται χωρολογικά από τους Δήμους. Έτσι και οι Ναυκραρίες έγιναν τοπικές ενώσεις, για τον ίδιο όμως σκοπό όπως και πριν. Και έγιναν 50 αντί 48 για να μπορούν να είναι πολλαπλάσιο των 10 φυλών. Την σύγχυση μεταξύ του διαφορετικού χαρακτήρα της ναυκραρικής ένωσης πριν και μετά τον Κλεισθένη εν σχέσει προς την ταυτότητα του οικονομικού σκοπού τους προδίδουν λεξικογραφικές πηγές όπως ο Ησύχιος και ο Φώτιος. Αλλά η μαρτυρία του Κλειδήμου (ή Κλειτοδήμου, κατά τα μέσα του 4^{ου} αιώνα, «ὅποσοι τα Αθηναίων επιχώρια ἔγραψαν ο ἀρχαιότατος» κατά τον Πausανία Χ, 15, 5) είναι σαφής: *ὁ Κλειδήμος ἐν τῇ τρίτῃ φησὶν ὅτι Κλεισθένους δέκα φυλάς ποιήσαντος ἀντὶ τῶν τεσσάρων, συνέβη καὶ εἰς πενήκοντα μέρη διαταγῆναι αὐτούς, ἃ ἐκάλουν ναυκραρία<ς>, ὥσπερ νῦν εἰς τὰ ἑκατὸν μέρη διαιρεθέντα<ς> καλοῦσι συμμορίας.* FrGrHist. 323F8 Jacoby. Οι «συμμορίες» είναι η τελευταία μορφή των υποχρεωτικών χορηγιών (λειτουργιών) των πλουσίων υπέρ της πόλεως.

Οι εισφορές και δαπάνες των Ναυκράρων για τις οποίες ομιλεί ο Αριστοτέλης στην *Αθηναίων Πολιτεία* είναι τα κανονικά διάφορα έσοδα

και έξοδα που έκαναν οι Ναύκραροι υπέρ της πόλεως, κυρίως για λόγους άμυνας, αλλά και για ό,τι άλλο εμπίπτον στις προσόδους και δαπάνες της πόλης, αφού λειτουργούσαν ως Ταμίες (αργότερα υπήρχαν για αυτόν τον σκοπό οι διάφορες επιτροπές των Ταμιών). Οι Σολώνιοι νόμοι που επικαλείται ο Αριστοτέλης γράφουν «τούς ναυκράρους εισπράττειν» και «ἀναλίσκειν ἐκ τοῦ ναυκραρικοῦ ἀργυρίου». Πρόκειται σαφώς για τα έσοδα και έξοδα του Κράτους που διαχειρίζονται οι Ναύκραροι κατά το αρχαίο σύστημα που τα δημόσια λειτουργήματα ασκούν ιδιώτες ως πολίτες. Η αναφορά δεν είναι στην τεχνική έννοια της εισφοράς ως έκτακτου φόρου περιουσίας της πόλης για συγκεκριμένες πολεμικές περιστάσεις. Κανείς λόγος δεν υφίσταται να παρερμηνεύουμε, και όλοι οι λόγοι να αποδεχθούμε, τη ρητή δήλωση του Θουκυδίδη ότι τέτοια εισφορά ενεργοποιήθηκε για πρώτη φορά το 428 π.Χ.

Όταν ακμάζοντος του πολέμου Αθηναίων και Αιγινήτων περί θαλασσοκρατίας λίγο πριν τους Μηδικούς Πολέμους, ο Θεμιστοκλής συλλαβών και προωθώντας το νέο στρατηγικό Δόγμα των Αθηνών περί θαλάσσιας ηγεμονίας (cf. Θουκυδίδης, I, 93, 47: *τῆς γὰρ θαλάσσης πρῶτος [sc. ο Θεμιστοκλής] ἐτόλμησε εἰπεῖν ὡς ἀνθεκτέα ἐστί*), πρότεινε την κατασκευή εξ υπαρχής ενός στόλου 100 τριήρων (πάνω από τις 50 που είχε η Αθήνα κατά τη Ναυκραρική νομοθεσία, αφού μετά τις Μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη οι Ναυκραρίες έγιναν 50 αντί 48 για να είναι πολλαπλάσια των νέων 10 τοπικών Φυλών στις οποίες διαιρέθηκαν οι Αθηναίοι πολίτες), το κεφάλαιο για την τεράστια δαπάνη δεν προέκυψε από έκτακτη εισφορά με την ειδική έννοια του όρου, ούτε υπήρχε η δυνατότητα φορολογίας της Συμμαχίας που δεν υπήρχε ακόμη, αφού τότε η Αθήνα επεδίωκε την άνοδό της στο Ελληνικό Σύστημα ισχύος του τέλους της αρχαϊκής περιόδου, αλλά συνήχθη από τα κέρδη της εκμετάλλευσης των μεταλλείων αργύρου στο Λαύριο, τα οποία ήσαν

δημόσια κτήση και ενοικιάζονταν σε ιδιώτες για την εξόρυξη του πολύτιμου μετάλλου (Πλούταρχος, *Θεμιστοκλής*, 4, 1-3).

Ο Ηρόδοτος (VII, 144), ιστορών το ίδιο γεγονός, συνάδει τα πλείστα με την πηγή του Πλούταρχου (Έφορος ίσως), πλην του ότι αναφέρει την κατασκευή 200 πολεμικών πλοίων. Παρεμπιπτόντως, μνημονεύει διανομή 10 δραχμών σε κάθε Αθηναίο εκ των προσόδων της Λαυρεωτικής την οποία διοχέτευσε ο Θεμιστοκλής στη ναυπήγηση των τριήρων. Το οποίο σημαίνει πλήθος πολιτών 30.000 (όπως προέκυψε από τα προδηγηθέντα στο προηγούμενο Κείμενο). Ο λογαριασμός έχει ως εξής. Το κόστος κατασκευής μιας καινούριας τριήρους ήταν 1 τάλαντο (τεκμηριώνεται από το χωρίο του Αριστοτέλη που θα αναφέρω ευθύς αμέσως μετά). 200 πολεμικά σημαίνει λοιπόν δαπάνη 200 ταλάντων = 1.200.000 δρχ. Η μοιρασιά λέει ο Ηρόδοτος θα γινόταν «ορχηδόν»: *ἔμελλον λάξεσθαι ὀρχηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς*. Ορχός είναι η σειρά αμπέλων ή καρποφόρων δένδρων. Ορχηδόν συνεπώς εδώ σημαίνει ο καθένας στη σειρά, άρα άνδρες, γυναίκες και παιδιά, οι πάντες. Το σύνολο του πληθυσμού εν σχέσει προς τους ενήλικες άρρενες (υπεράνω των 18 ετών) ορίζεται στατιστικά στο 4 : 1. Με 30.000 πολίτες έχουμε συνολικό πληθυσμό 120.000 ψυχές, και επί 10 δραχμές λήψη της κάθε μιας, συμποσούνται ακριβώς το κεφάλαιο των 1.200.000 δρχ.

Η διάσταση μεταξύ Πλουτάρχου (Έφόρου;) και Ηροδότου ως προς το διαθέσιμο κεφάλαιο και τον αριθμό των τριήρων που κατασκευάστηκαν άγει σε περίσκεψη, όπως και το γεγονός της εφ' άπαξ διαθέσεως ενός σημαντικού ποσού από μια πηγή που έδινε συνεχώς ετήσιο εισόδημα στην πόλη από την ενοικίαση των ορυχείων στο Λαύριο. Χρειαζόμαστε ένα έκτακτο γεγονός. Ο Αριστοτέλης (και τον ακολουθεί ο Πολύαινος, *Στρατηγήματα*, I.30) έχει μια διαφοροποιημένη διήγηση, στην οποία προσθέτει πειστικές λεπτομέρειες. Η ιστορία του βαίνει ως εξής:

«ἔτει δὲ τρίτῳ μετὰ ταῦτα Νικομήδους ἄρχοντος, ὡς ἐφάνη τὰ μέταλλα τὰ ἐν Μαρωνείᾳ, καὶ περιεγένετο τῇ πόλει τάλαντα ἑκατὸν ἐκ τῶν ἔργων, συμβουλευόντων τινῶν τῷ δήμῳ διανείμασθαι τὸ ἀργύριον, Θεμιστοκλῆς ἐκώλυσεων, οὐ λέγων ὅ τι χρήσεται τοῖς χρήμασι, ἀλλὰ δανεῖσαι κελεύων τοῖς πλουσιωτάτοις Ἀθηναίων ἑκατὸν ἑκάστῳ τάλαντον, εἴτ' ἐὰν μὲν ἀρέσκη τὸ ἀνάλωμα τῆς πόλεως εἶναι τὴν δαπάνην, εἰ δὲ μὴ κομίσασθαι τὰ χρήματα παρὰ τῶν δανεισαμένων. λαβὼν δ' ἐπὶ τούτοις ἐναυπηγήσατο τριήρεις ἑκατὸν, ἑκάστου ναυπηγουμένου τῶν ἑκατὸν μίαν, αἷς ἐναυμάχησαν ἐν Σαλαμῖνι πρὸς τοὺς βαρβάρους».

(*Ἀθηναίων Πολιτεία*, XXII, 7)

Ο Επώνυμος Ἀρχων Νικομήδης τοποθετεῖ ακριβῶς τὴ χρονολογία στο 483/2 π.Χ. Μαρώνεια δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἡ τοποθεσία στὴ Θράκη, ἀλλὰ μὴ ἀλλή στὴν Ἀττικὴ (Ἀρποκρατίων, s.v. Μαρώνεια). Εἶναι λοιπὸν τὸ πιθανότερο ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ μὴ περιοχὴ περὶ τὸ Λαύριο ὅπου ἀνακαλύφθηκαν νέα πλούσια κοιτάσματα ἀργύρου, ὁπότε ἐξηγεῖται ἀβίαστα πῶς συνέβη σὲ ἓνα ἢ δυο-τρία χρόνια νὰ υπάρξει πακτωλὸς χρημάτων.

Ἡ σημαντικότερη λεπτομέρεια στὴ διήγηση τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι ὁ συγκεκριμένος τρόπος ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Θεμιστοκλῆς γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὸ ἐπιδιωκόμενο. Δὲν εἶπε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου πῶς θὰ πρέπει νὰ διατεθοῦν τὰ χρήματα ἀντὶ νὰ διανεμηθοῦν στους πολίτες, προφανῶς γιὰτί υπολόγιζε σὲ μὴ ἀρνητικὴ πλειοψηφία. Ἀντ' αὐτοῦ ἐπέλεξε νὰ συνεννοηθεῖ με τους 100 πλουσιότερους καὶ πατριωτικότερους Ἀθηναίους ὥστε νὰ δανειστοῦν ἑκάστος 1 τάλαντο με τὸν σκοπὸ νὰ κατασκευάσουν 1 καινούργια τριήρη. Στὴν Ἐκκλησία πρότεινε νὰ δανειστεῖ με αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ κεφάλαιο τῶν 100 τάλαντων ὑπὲρ τῆς πόλεως με τὴν προοπτικὴ νὰ ἐπανέλθει τὸ ζήτημα σὲ ψηφοφορία ὅταν οἱ 100 δανεισθέντες ἐπιτελέσουν τὸ ἔργο τους. Ὅποτε θὰ τεθεῖ σὲ ψήφιση ἐὰν καλῶς ἐγίνε ἡ ἐπένδυση ἢ ὄχι. Στὴν πρώτη περίπτωση ὁ Δῆμος θὰ ἐπικύρωνε τὰ

διενεργηθέντα, στη δεύτερη οι δανεισθέντες Δυνατοί (πλούσιοι) θα επέστρεφαν (με τόκο) τα δανεισθέντα. Στην απίθανη περίπτωση που ο Δήμος δεν θα ενέκρινε την κατοχή στόλου επιπρόσθετου 100 πολεμικών πλοίων σαν τετελεσμένο γεγονός (σε αντίθεση προς την ψυχολογική πίεση που θα ασκούνταν στα λαϊκότερα στρώματα, στους Θήτες, από το γεγονός ότι θα έπρεπε αν ετίθετο το ζήτημα ευθύς εξ αρχής να αρνηθούν μια άμεση διανομή ενός σημαντικού γι' αυτούς ποσού υπέρ μιας πολλαπλάσιας μελλοντικής απολαβής από τη Δύναμη και την Αρχή της πόλης), τότε οι πλούσιοι θα αναλάμβαναν μια μεγάλη μεν, όχι όμως ανήκουστη, λειτουργία υπέρ της πόλεως, υπέρ των όσων από τον νόμο και κατά τη βούλησή τους κανονικά αναλάμβαναν. Ένα ιδιοφυές σχέδιο του Θεμιστοκλή, που όπως όλα του λειτούργησε στην εντέλεια μέχρι την τελευταία του λεπτομέρεια.

Οι Αθηναίοι δεν προσέφυγαν στο έκτακτο μέτρο της Εισφοράς επί της περιουσίας ούτε σε περιπτώσεις μέγιστης ανάγκης πριν τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Μέχρι τους Περσικούς Πολέμους δεν έχουμε καμία μνεία τέτοιου μέτρου, μετά δε τους Περσικούς Πολέμους, κατά την 50ετία της Αθηναϊκής Ηγεμονίας, της Δόξας της Αρχής, η λογική της Στρατηγικής οδηγούσε στη χρησιμοποίηση των πόρων της Συμμαχίας για τη χρηματοδότηση των αναγκών, υποχρεώσεων και απαιτήσεων της Αρχής – αυτός ήταν ο Συμμαχικός Φόρος που θεσπίστηκε ευθύς μετά τα Μηδικά. Η Πολιτική του Περικλή μάλιστα συνίστατο στη χρησιμοποίηση του Φόρου και για μη στρατιωτικές δαπάνες, υπέρ του Μεγαλείου της Αθήνας που ήταν κραταιή μη υλική Ισχύς και άρα εξυπηρετούσε άυλα τους σκοπούς της Συμμαχίας. Έτσι χρηματοδοτήθηκε το τεράστιο πρόγραμμα ανάπλασης της Ακρόπολης τη δεκαπενταετία πριν την έκρηξη του Πελοποννησιακού Πολέμου.

Και να διατάζαμε ανοήτως όπως το πλείστο των νεωτερικών μελετητών της Αθηναϊκής Ιστορίας ως προς την αλήθεια της

Θουκυδίδειας διατύπωσης καθ' εαυτής, ότι για πρώτη φορά διενεργήθηκε η Εισφορά το 428 π.Χ., οι πληροφορίες και η λογική των εξελίξεων πριν την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου δεν δίνουν το παραμικρό στοιχείο για την υπόθεση προγενέστερων εισφορών με την τεχνική έννοια της ειδικής έκτακτης φορολογίας πλούτου πέραν των θεσμοθετημένων εργαλείων των «λειτουργιών». Και αυτό παρόλο που η Εισφορά θα βάρυνε τις τρεις ανώτερες τάξεις και καθόλου τη Θητική, άρα το μέτρο είχε μια ισχυρή δόση λαϊκού κινήτρου προς λήψη του. Αποδεικνύει μεταξύ πολλών άλλων τον εναρμονισμό της λαϊκής βούλησης προς την τάξη της πραγματικότητας, τη μετοχή του κοινού νου στον λόγο του όντος, το ότι παρ' όλη την υποτιθέμενη δημοτικότητά του το μέτρο δεν ελήφθη ει μη για πρώτη φορά υπό τις βαριές συνθήκες των αρχών του καθοριστικού Πολέμου και των περιπλοκών της έναρξής του (περιλαμβανομένου σε αυτές και του Μεγάλου Λοιμού). Αποδεικνύει επίσης και την υπευθυνότητα της Αθηναϊκής Πολιτικής Ηγεσίας η μη καταφυγή σε αυτό: ήταν μέρος της «έξυπνης» πολιτικής η αποφυγή προφανούς λαϊκισμού, στο πιο ελεύθερο, κυριολεκτικά αναρχικό πολιτειακό σύστημα που έχει υπάρξει στην ιστορία αφ' ότου ο άνθρωπος προέβη εκτός της φάσης του χωριού.

Ενώ η λογική των πραγμάτων και η Δυναμική της Αθηναϊκής Αρχής ωθούσε προς τον Διπολικό Αγώνα και τον Μεγάλο Ελληνικό Πόλεμο (όπως αναλύει ο Θουκυδίδης), έγινε τις παραμονές της έκρηξης του Πελοποννησιακού Πολέμου μια αναδιοργάνωση των Οικονομικών της Αθηναϊκής Πολιτείας υπό την καθοδήγηση ασφαλώς του Περικλή. Σώζονται δυο ψηφίσματα, πιθανότατα του 434/3 π.Χ., από τα οποία πληροφορούμαστε πτυχές αυτής της αναδιοργάνωσης. Είναι τα δυο Ψηφίσματα του Καλλία, Α και Β, No 58 Meiggs-Lewis. Η σημασία τους ενδείκνυται και από το ότι προτάθηκαν από πρόσωπο με μεγάλη πολιτική επιφάνεια, αν ο Καλλίας είναι πιθανότατα ο διαβόητος «λακκόπλουτος»,

συγγενής του Περικλή από την ιερατική οικογένεια των Δαδούχων και ενεργός μεσολαβητής στην σύναψη της ομώνυμης Ειρήνης του Καλλία με την Περσική Αυτοκρατορία (449 π.Χ.), όπως και στις διαπραγματεύσεις για την σύναψη της Ειρήνης με την Σπάρτη, 446/5 π. Χ.

Στο Ψήφισμα Α ρυθμίζονται χρέη της πόλεως προς τους θεούς. Η πολιτεία είχε δανειστεί από τους ναούς και τα ιερά των θεών και εξοφλεί τώρα τις υποχρεώσεις της. Ήδη 3.000 τάλαντα έχουν κατατεθεί στον οπισθόδομο του Παρθενώνα υπέρ της Αθηνάς. Ο οπισθόδομος λειτουργεί πλέον ως Θησαυροφυλάκειο του Κράτους. Εκεί θα εναποτεθούν και τα κεφάλαια των άλλων θεών και θα πληρωθούν τα χρέη της Αθήνας προς τους θεούς αφού γίνει ενδελεχής ζήτηση των αποδεικτικών στοιχείων από κάθε ιερό. Συνίσταται μια νέα ενιαία αρχή, οι Ταμίαι των χρημάτων των άλλων θεών πλην της Αθηνάς, που θα συλλειτουργούν με τους Ταμίες της παρουσίας και των κεφαλαίων της Αθηνάς, και θα εγγράφουν το κεφάλαιο, τα έσοδα και τα έξοδα όλων των θεών σε έναν ενιαίο κατάλογο που θα δημοσιεύεται σε μια στήλη στην Ακρόπολη κάθε χρόνο, ενώ για τις τετραετίες από Μεγάλα Παναθήναια σε Μεγάλα Παναθήναια θα δίνουν λόγο ευθυνών για τη διαχείριση των ιερών χρημάτων, όπως κάνουν οι Ταμίες των χρημάτων της Αθηνάς.

Τα κεφάλαια που θα αποδοθούν για τα χρεωστούμενα στους θεούς προέρχονται από το Ηγεμονικό Ταμείο της Αθήνας (η γραφή είναι Αττική προΕυκλείδειος, λόγω αδυναμίας της γραμματοσειράς δεν μπόρεσα να βάλω περισπωμένους στο ε που είναι το η και στο ο που είναι ω): «ἀποδι[δ]όναι δὲ ἀπὸ τον χρεμάτων, ἃ ἐς ἀπόδοσίν ἐστιν τοῖς θεοῖς ἐφσεφισμ[έ]να, τὰ τε παρὰ τοῖς ἔλλενοταμίαις ὄντα νῦν καὶ τᾶλλα ἃ ἐστι τούτον [το]ν χρεμάτων, καὶ τὰ ἐκ τες δεκάτες ἐπειδὴν πραθει» (Α. 4-7). Οι Ελληνοταμίες εισέπρατταν τον Συμμαχικό Φόρο. Τα κεφάλαια λοιπόν από τα οποία ρυθμίζονται οι εσωτερικές υποχρεώσεις της Αθήνας προέρχονται κατά κύριο λόγο από τους φόρους των Συμμάχων. Για τις

Δαπάνες του το Κράτος δανείστηκε από τους θεούς και ξεπληρώνει τώρα τα χρέη του προς αυτούς (κολοσσιαία, αφού μόνο για την Αθηνά διέθεσε 3.000 τάλαντα) από τον Συμμαχικό Φόρο. Το Κεφάλαιο από το οποίο θα αντληθούν οι εξοφλήσεις των εσωτερικών υποχρεώσεων και χρεών της Αθηναϊκής Πολιτείας περιλαμβάνει (1) τον συμμαχικό φόρο που έχουν συσσωρευτικά στα ταμεία τους οι Ελληνοταμίες («τὰ παρὰ τοῖς ἔλληνοταμίαις ὄντα νῦν»), και (2) όσα άλλα ηγεμονικά έσοδα έχουν ή θα έχουν στη διάθεσή τους οι Ελληνοταμίες («τᾶλλα ἃ ἔστι τούτον τον χρεμάτων»), και (3) τις εισπράξεις από κάποια επιβολή φόρου δεκάτης («τὰ ἐκ τες δεκάτες»). Θα ταίριαζε καλύτερα αν η δεκάτη ήταν κάποιος εμπορικός δασμός της Ηγεμονίας, αλλά 10% είναι για τα αρχαία κριτήρια εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό, και το ακραίο γνωστό συμβάν, η επιβολή από τον Αλκιβιάδη (410 π.Χ.) δεκάτης επί της αξίας των εξερχομένων των Στενών εμπορευμάτων (Ξενοφών, *Ελληνικά*, I, 1, 22) δεν είναι επαρκές προηγούμενο ή μάλλον επόμενο, δεδομένης της ακραίας ανάγκης στην οποία είχε περιέλθει η Αθήνα τότε, μετά τη Σικελική καταστροφή, το ολιγαρχικό πραξικόπημα και τον έσχατο αγώνα της στην τελευταία φάση του Πελοποννησιακού πολέμου. Εναλλακτικά ο Todd έχει προτείνει φόρο επί του προϊόντος δημόσιας Αττικής γης που εκμεταλλεύονται ιδιώτες. Ίσως γενικότερα πρόκειται περί φόρου επί παραγωγής σε γη ή με κεφάλαια της Ηγεμονίας. Ελλείψει στοιχείων δεν είναι δυνατή η σίγουρη ταυτοποίηση αν και θα πρότεινα έναν γενικό έκτακτο εφ' άπαξ έμμεσο φόρο επί της κατανάλωσης επί της Αθηναϊκής αγοράς (ίσως και με Ηγεμονική επέκταση σε όλο το ενοποιημένο πεδίο της Αθηναϊκής Αρχής), ένα είδος «φόρου προστιθέμενης αξίας» (cf. τη δεκάτη επί της αγροτικής παραγωγής του Πεισιστράτου).

Η ουσία είναι ότι το Ηγεμονικό Ταμείο της Συμμαχίας γίνεται και τυπικά Ταμείο της Αθήνας, της Ηγεμονικής Πόλης. Μετά την αποπληρωμή των χρεών προς τους θεούς, τα υπολειπόμενα χρήματα από

το προαναφερθέν κεφάλαιο θα διατεθούν για τα Νεώρια και την οχύρωση της Αθήνας: «ἐπειδὴν δὲ ἀποδεδομένα εἰ τοῖς θεοῖς [τὰ χρ]έματα, ἐς τὸ νεόριον καὶ τὰ τείχε τοῖς περιοσι χρεσθαι χρέμασ[ιν...» Α. 30-2. Η δύναμις και η άμυνα του ηγεμονικού κέντρου είναι προς το συμφέρον, και υποχρέωσις, όλου του ενοποιημένου πεδίου.

Το ψήφισμα Β (προταθέν από τον ίδιο Καλλία, στην ίδια πιθανότατα Εκκλησία του Δήμου, cf. Wade-Gery, JHS LI (1931), 57-85) κανονίζει τη συνέχιση των έργων στην Ακρόπολη, ειδικά σε σχέση με τα Προπύλαια και την αναθηματική αφιέρωση Χρυσών Νικών, και απαγορεύει τη χρησιμοποίηση εφεξής των κεφαλαίων της Αθηνάς για οποιονδήποτε σκοπό πλην δαπάνης μέχρι 10.000 δραχ. για αναγκαίες επισκευές. Εάν πρόκειται να απαιτηθεί εκταμίευση μεγαλύτερου ποσού πρέπει πρώτα να ψηφισθεί «άδεια» από την Εκκλησία του Δήμου, άδεια για να κατατεθεί πρόταση εκταμίευσης ποσού από τα χρήματα της θεάς προς ωρισμένο σκοπό. Και εφόσον δοθεί η «Άδεια» μπορεί να εισαχθεί, συζητηθεί και επιψηφιστεί η σχετική πρόταση σε χωριστή συνεδρίαση της Εκκλησίας του Δήμου. Προφανώς ο σκοπός είναι να περάσει από δυο δοκιμασίες το θέμα, να δοθεί χρόνος για ωριμότερη σκέψη και από περισσότερους, στη δεύτερη συνέλευση δε να προσέλθουν και πολίτες που δεν συμμετέχουν συνήθως στις Εκκλησίες αλλά που ενδιαφέρονται ειδικά για το συγκεκριμένο θέμα της διάθεσης των θησαυρών της Αθηνάς, οι οποίοι με το μέτρο αυτό καθίστανται αποθεματικό κεφάλαιο έσχατης ανάγκης για την Αθήνα.

«τοῖς δ]ὲ ἄλλοις χρέμα[σιν τοῖς] τες Ἀθηναίας τοῖς τε νῦν οσιν ἐμ πόλει κ]αὶ χάττ' ἂν τ[ὸ] λο[ιπὸν ἀν]αφέρεται μὲ χρεσ[θ]α[ι μεδὲ ἀπαναλίσκειν ἀ]π' αὐτον ἐ[ς] ἄλλο μ[εδὲν ἔ] ἐς ταῦτα ἠνπὲρ μυ[ρ]ί[ας δραχμᾶς ε] ἐς ἐπισκ]ευὲν ἐάν τι δέε[ι· ἐς ἄλλ]ο δὲ μεδὲν χρεσ[θ]α[ι τοῖς χρέμασιν ἐ]ὰμ μὲ τ[ὲν] ἄδειαν φσεφ[ί]σεται] ὁ δεμος καθάπερ ἐ[]ὰμ φσεφίσετται περὶ ἐσφ]ορᾶς· ἐάν δέ τις [εἶπει ε] ἐπιφσεφί[σ]ει μὲ

ἔ[φσεφισμένες πο τες ἀδεί]ας χρεσθαι το[ῖς χρέμ]ασιν τοῖ[ς] τες Αθε[ναίας ἐνεχέσθο τοῖς ἀ]ντοῖς ἡοῖσπερ ἐά[ν τι ἐσ]φέρεν εἴπει ε ἐπιφ[σεφίσει]».

Το σύστημα της διπλής ψηφοφορίας (πρώτα για άδεια συζήτησης επί ενός σοβαρού θέματος και μετά για αυτή καθ' εαυτή τη συζήτησή του και την απόφαση έγκρισης ή απόρριψής του) ίσχυε και για τον Οστρακισμό (όπου επιπλέον απαιτούνταν και ειδικές αυξημένες απαρτίες). Το Ψήφισμα Β αναφέρει ότι ίσχυε και για την περίπτωση επιβολής Εισφοράς. Εξομοιώνει τη νεοσύστατη διαδικασία για τη δαπάνη εκ των χρημάτων της Αθηνάς προς τη Διαδικασία για την Εισφορά. Ο τρόπος που γίνεται αυτή η εξομοίωση φαίνεται να υποδηλώνει ότι η Διαδικασία της Εισφοράς είχε πρόσφατα θεσπισθεί, μαζί με τις ποινές που προβλέπονταν για την περίπτωση παραβίασής της («ένεχέσθο τοῖς αὐτοῖς κτλ.»). Πιθανώς επρόκειτο λοιπόν για μια σειρά νομοθεσιών, τελικής έμπνευσης και στόχευσης από τον Περικλή, που απέβλεπαν στην καλύτερη οικονομική οργάνωση και θωράκιση της Αθηναϊκής πολιτείας ενόψει του επερχόμενου Μεγάλου Πολέμου. Σε αυτό το πλαίσιο θεσπίστηκε και το ειδικό μέτρο της Εισφοράς καθώς και η ειδική διαδικασία επιβολής του. Αν λοιπόν αυτό όντως έγινε γύρω στο 434 π.Χ., τότε αποκτά ιδιαίτερο νόημα η ρητή δήλωση του Θουκυδίδη ότι η πρώτη Εισφορά πραγματοποιήθηκε το 428 π.Χ. – η πρώτη φορά που ενεργοποιήθηκε η πρόσφατη νομοθεσία σε κατάσταση ειδικής χρείας. Όλα δένουν.

Για τη χρονολόγηση των Ψηφισμάτων του Καλλία, αποφασιστικής σημασίας είναι:

1) η αναφορά στα Προπύλαια του Ψηφίσματος Β. Η κατασκευή τους άρχισε, αν κρίνουμε από τις επιγραφές, το 437/6 π.Χ. (IG i² 363).

Άρα τα ψηφίσματα είναι μετά από αυτή τη χρονολογία.

2) Η πρώτη αναφορά στους Ταμίες των άλλων θεών υπάρχει σε κατάλογο θησαυρών του 429/8 π.Χ. (σαν αυτόν που επιτάσσει το Ψήφισμα

A), όπου γίνεται αναφορά στην αντίστοιχη επιτροπή του προηγούμενου χρόνου με πρακτικό παράδοσης-παραλαβής (IG i².310): «ταμίαι τον ἄλλ[λον θεον», ν. 88, «παρά τον π[ροτέρον ταμιον», ν. 97. Η χρονολογία καθορίζεται από τον επώνυμο άρχοντα: «ἐπὶ Ἐπαμεί]νονος ἄρχοντος», νν. 90-1.

Άρα τα Ψηφίσματα του Καλλία είναι μετά το 437/6 και πριν το 430/29 π.Χ.

3) Οι κατάλογοι των Θησαυρών της Αθηνάς αρχίζουν επιγραφικά από το 434/3 π.Χ. (IG i².232). Φαίνεται μάλιστα από την εναρκτήρια επιγραφή (εν αντιθέσει προς τις άλλες των επόμενων ετών) ότι η συγκεκριμένη οργάνωση της διαχείρισης των ιερών χρημάτων της Αθηνάς αρχίζει ακριβώς τότε.

Στο Ψήφισμα Α αυτός ο τρόπος διαχείρισης θεωρείται δεδομένος και προβάλλεται ως το μοντέλο για την ανάλογη διαχείριση των ιερών χρημάτων των άλλων θεών, από τη νεοθεσμοθετούμενη αρχή των ταμιών των άλλων θεών. Συνεπώς το Ψήφισμα Α είναι σύγχρονο ή αμέσως μετά το 434/3 π.Χ., πιθανότατα μέρος της συνολικής αναδιοργανωτικής νομοθεσίας που προανέφερα. Επειδή δε από το Ψήφισμα Β προκύπτει ότι κατά την ψήφισή του μόλις έχουν παρέλθει Μεγάλα Παναθηναία («[ἡ]πόσα δὲ το[ν] χρεμάτον τον [ἱερο]ν ἄστατά ἐστιν ἔ αν[αρίθμετα] ἡοι ταμίαι] ἡ[ο]ι νῦν μετὰ τον τε[πάρο]ν ἄρχον ἡαι ἐδίδο[σαν] τὸν λόγον τὸν ἐκ Πα[ναθηναί]ον ἐς Παν[αθένα]ια κτλ.», Β.26-8), και το 434 π.Χ. ήταν έτος Μεγάλων Παναθηναίων, η χρονολογία των Ψηφισμάτων του Καλλία προσδιορίζεται στο 434/3 π.Χ.

Όντως λοιπόν, όταν οι Αθηναίοι λίγο αργότερα αποφάσιζαν την επάνδρωση στόλου για τα Κερκυραϊκά (433/2 π.Χ.), «ἐδόκει γὰρ ὁ πρὸς Πελοποννησίους πόλεμος καὶ ὡς ἔσεσθαι αὐτοῖς» (Θουκυδίδης, Ι, 44, 2). Η στρατηγική λογική των ψηφισμάτων και των άλλων ενεργειών ξεκινούσε και ερείδετο στην αναγκαιότητα του επερχόμενου Πολέμου. Ο Περικλής

είχε συλλάβει ό,τι αυτό που δεν έκανε νωρίτερα με τη δυναμική ανόδου της Αθήνας στην οικουμενική ηγεμονία οργάζουσα, έπρεπε να γίνει τότε πια ούτως ή άλλως: «τοῦ πολέμου ἤδη φάναι [sc. τὸν Περικλῆν] καθορᾶν ἀπὸ Πελοποννήσου προσφερόμενον», Πλούταρχος, Περικλῆς, 8, 7.

[Θα συνεχιστεῖ]

* * *

IV

Η Καταισχύνη του Καθεστώτος της Χώρας και ο Διεθνής Προπηλακισμός του

Είναι ιδιαίτερα απεχθής η στάση του Καθεστώτος της Χώρας. Που απορρέει βέβαια από το ότι η φύση του είναι ιδιαίτερα ειδικής και διεφθαρμένη.

Στο ένα άκρο ο Ελληνισμός της Μορφής: του Είναι που Φαίνεται εν τελειότητα και του Φαίνεσθαι που Είναι εν ριζώματι.

Στο άλλο άκρο ο Ευρωπαϊσμός του Υποκειμένου: του Μη Όντος που βούλεται ταρασσομένο να Είναι, του όντος που έχει ριφθεί εκτός Είναι εν αγωνία.

Και εν μέσω, χυδαίο σύμφυρμα αλλόκοτης μείξης, γκροτέσκα διαστροφή φύσης και τεχνητότητας, ανάκραμα βδελυρό άβουλης βούλησης και τέλειας ατέλειας, απεπτωκός εξίσου της οικείας υπεραναβλύζουσας πληρότητας και της ανοικείας υπερβατικής ελλειμματικότητας έρπει άσεμνα το ανίερο ΝεοΕλληνικό Κατεστημένο, τέρας ασχήμιας αντίκοσμο.

Ιδού τι έγγραφα αληθινά και προφητικά στα μέσα της δεκαετίας του 1980:

***

«Τὴν βαρυδαίμονα τοῦ ἔθνους ἐφ' ἡμῖν κακομοιρίαν τίς τῶν Ἑλλήνων γνήσιος οὐκ ἀποστρέφεται, βδελυττόμενος τὴν τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐσχάτην ταπείνωσιν, ἐν κατηλευτικαῖς μόνον πομφόλυξιν

ἀποκρουομένην; Ἄλλ' οἶδεν, οὐαὶ τοῖς ὑποκριταῖς, ναὶ νῆ τὸν Θεὸν ἐπωδύνως αἰσθάνεται ὁ περιούσιος λαὸς τὴν ἀνυπαρξίαν κραταιοῦ ἔργου, πνευματικοῦ μὲν ἐν σοφίᾳ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσιν, τούτου δ' ἀπόντος καὶ τὴν ἀδηρίτῳ ἀκολουθία ἀπότευξιν παντὸς ὑπαλλήλου σκοποῦ, κενεῆς καὶ ἀνερματίστου τῆς ταλαιπώρου ψυχῆς τοῦ γένους δι' ὄλου καταλιμπανομένης. Ὅτε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνεξαρτησία φιλενομένη δωρεᾶ μᾶλλον ἐβεβαιώθη κατὰ χάριν κυρίως παλαιὰν ἀντίχαριν ἐκμαιευούση δικαίαν, οὐ βουλήσεως ἀγαθῆς, οὐ θυμοειδοῦς προαιρέσεως, οὐκ αὐτοθυσιουργίας καὶ πράξεων μεγαλητόρων ἔργῳ αὐταρκούντων, ἀλλὰ τὴν ἔξωθεν ἀρωγὴν ἀνάγκη ἐξαιτούντων, ὅθεν περ ὄνομα κού πράγμα τὸ ἥρωον ἀντὶ τοῦ τραγικοῦ θριαμβεύεται.

Καὶ ἕως τοῦδε ἀνύποιστα μὲν, οὐκ ἀναίτια δὲ τὰ συμβαίνοντα. Ἐρημωθεὶς γὰρ κρίμασιν ἀσυγγνώστοις ὁ τάλας νεοελληνισμὸς τῆς τε αὐτοφώτου ἀρχαίας ἀνυπερβλήτου ὑπεροχῆς καὶ τῆς σωτηρίου βυζαντινῆς θεοσδότου ὀρθοδοξίας, κυλινδεῖται (οἰκτρὸν θέαμα) μεταξὺ πτωχαλέου δημοκεντρισμοῦ καὶ καταγελάστου πιθηκισμοῦ, νῦν μὲν ἀπειροκάλλως νεωτερίζων ἀναφομοιώτοις παρενδύομενος ὀθνείοις προτύποις, ὅτε δὲ τὴν ρυπαρὰν ἔνδειαν πλοῦτον ἀμύθητον ὑποκρινόμενος, ἀναιδῆς κατ' ἀμφοτέρα, δειλὸς πρὸς πάντα, ἀλώπηξ μὲν ἐν μικροῖς, χαυνόνους δὲ περὶ τὰ μείζονα· καὶ τὸ μὲν ἀδιακρίτως φιλόποπτον φρονήρες ἀξιοῖ, τὸ δ' ἐν ταῖς πίστεσιν ἐδραῖον ἀχρήστως ἀθετεῖ, μικροπρεπῆς μὲν ἐν ὑποταγαῖς, θρασυγέλοιος δ' ἐν ἐξουσίαις, ἄμετρος πάντῃ καὶ ὀρίων ἀγνώμων, ἄθλιος μὲν αὐτὸς προδότης πατρίων, περιωπὴν δ' ἐξ ἐκείνων ἀναισχύντως θηρεύων, διττῶς ὑπὸ τῶν κυρίων ἐνδίκως ἀδοξούμενος διὰ τε τὴν σύγχρονον οὐδένειαν καὶ τὴν ἐξ οἴων καὶ ὄσων καλῶν καταβαραθρώσιν· καὶ οἰηματίας μὲν ἐφ' ὧν οὐ δεῖ, λιπόψυχος δὲ ἐν οἷς οὐ χρεῖ, ταχέως ἐν δυσπραγίαις ἀποκαρδιούμενος, κραιπνότερον δ' ἐν εὐτυχίαις ἐπαιρόμενος, τυχοῦσαις ἀμφοτέραις, θαυμάζων μὲν ἐνστικτωδῶς τὴν ἀρετὴν τῆς ἀξίας, τολμῶν δὲ καθ' ἕξιν

πράττειν παρ' αὐτήν, ἅμα τιμῶν ἐνδομύχως καὶ παραγκωνίζων ἐμπράκτως τὸ αὐτό, θλιβεράν σχάσιν πάσχων διαμπὰξ ἀνὰ μέσον πνευμαίματος προγονικοῦ καὶ κακοπαιδείας ἐπικτήτου: ἐπεὶ οὐκ ἄγει αὕτη εἰς τελεσφόρησιν τοὺς ἐκείνου θεσμούς: ἐξ οὐπὲρ καὶ μόνιμος ἀηδῆς ἐπιπολαιότης ἐξαισχεῖ τὸ πόνηρον πρόσωπον αὐτοῦ, σαρδώνιον ὑπουλότητα προσεπικατηγοροῦσα, εὐλόγως, τοῦ μὲν οὐκείου ἀνεπιμελήτου ἀφιεμένου, ἑτέρου δ' οὐκ ἀδόλως προσεργαζομένου εἰ μὴ ἄκροις δακτύλοις, πρὸς καιρὸν καὶ ἐπὶ σκοπῶ.

Τοιόσδε διὰ ταῦτα ὁ νεοελληνικὸς πολιτισμὸς, ἀστικὸν τῶ ὄντι καὶ ἀρχικὸν ἐξάμβλωμα, τῆς ὑπαίθρου ἐν ἀδιαφθόρῳ παλαιότητι μέχρις ἐπ' ἐσχάτων περισέμνως ἀγαθευούσης, τῶν τε λαῶν ἀναξιοπαθῶς δυσποτμούντων ὑπὸ ἀπροκόποις ἡγεσίαις νανώδεσιν.

Νοσεῖ δὴ ὁ μηδαμινὸς νόσον ἐξαίσιον τὴν μεγίστην: αὐτὸς ἑαυτὸν ἀκυροῖ. Ὅδε ὁ ἐξώλης ἐμφύλιος πόλεμος, μόνιμος νεωστὶ γάγγραινα τοῦ γένους. Καὶ εἰ μὲν ἀγήραον τὸ ἔθνος (καθ' ὅσον φυλετικῶς ανακραθὲν εἰλικρινές), ἐλπίς ἐπιβιώσεως καταλείπεται ἀμυδρὰ καὶ συνεχῶς συρρικνουμένη, δέον διὰ κρίσεως πάντως κολοσσικῆς ἐνεργηθῆναι τὸν ἀφορισμὸν τῆς καταπνιγούσης δυσχυμίας. Τὰ δ' ἄλλα εὐστομά μοι κείσθω, τὴν πεπρωμένην ἀζομένῳ».

* * *

Και ἰδού ἐπήλθε μετὰ γενεάν ἡ Κολοσσικὴ Κρίσις.

Και ἰδού το Καθεστῶς αποπτύεται πανταχόθεν ἀπὸ φύση καὶ ἀντίφυση. Το ἀποσφακελίζει καὶ ὁ Ἀχιλλεύς καὶ ὁ Siegfried.

Προσπαθεῖ νὰ στρέψει τὴ λαϊκὴ οργὴ κατὰ τῆς Γερμανίας τώρα, ὅπως πρὶν κατὰ τῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ Κοινωνία το ἔμαθε ἀπὸ μέσα κιαπέξω τώρα. Ξέρει.

Το Καθεστῶς ἐξυπηρετεῖ μιὰ ἐλάχιστη ολιγαρχία. Ἡ ὁποία ἔχει ἐπιβάλλει καθεστῶς τρόμου. Το Καθεστῶς εἶναι τόσο λίγο Ευρωπαϊκόν,

όσο και Ελληνικό. Εθνικισμός και Ευρωπαϊσμός είναι πρόστυχα τερτίπια του, ποταπά βδελύγματα προς εξυπηρέτηση της ολιγαρχίας. Και κατέστρεψε τα πάντα υπέρ αυτής. Την Ελλάδα και την Κύπρο. Παντελώς.

Η Κοινωνία έκρινε.

Η Γερμανία πράττει κατά το συμφέρον της. Και έπαινος αρμόζει στις ηγεσίες της. Η στρατηγική της Γερμανίας έχει λογική και αποτελέσματα. Και η Κοινωνία της εμπιστεύεται τις ηγεσίες της.

Η Γερμανία τώρα εκθέτει τη νοσηρή ασχήμια του ΝεοΕλληνικού Καθεστώτος.

Ο Κόσμος όλος το παραδίδει στα χέρια του Λαού. Στα χέρια Θεού του Ζώντος.

Ένα πρακτικό και χαρακτηριστικό δείγμα:

«Οι Κύπριοι αξιωματούχοι θα έπρεπε να πουν την αλήθεια στους πολίτες τους. Η πρότασή μας δεν ήταν ποτέ να εμπλακούν οι καταθέτες. Η γερμανική θέση ήταν η ίδια με αυτή του ΔΝΤ: εάν οι δυο κυριότερες τράπεζες δεν έχουν πλέον ένα βιώσιμο μοντέλο, τις ζημίες θα έπρεπε να τις επωμιστούν οι μέτοχοί τους [...]. Αλλά οι (κύπριοι) αξιωματούχοι δεν ήθελαν ούτε να το ακούσουν» δήλωσε ο Scheuble.

Το Καθεστώς παραπονείται. Του φταίνει συλλήβδην ή κατά σειρά οι πάντες. Είναι αποκρουστικό να βλέπεις την ασχήμια και την αδυναμία να παραπονιέται. Να επικαλείται δίκαια. Ποτέ το συμφέρον.

Όλα τα κράτη έχουν εθνικά συμφέροντα.

Το εξάμβλωμα μόνο έχει εθνικά δίκαια.

Αηδιαστικό.

Εμετικό.

Τετέλεσται.

***

V

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 18ο

Την Πέμπτη 11^η Απριλίου, στις 8.30 το βράδυ, θα συνεχίσουμε τον φετινό ΚΣΤ' Κύκλο των Σεμιναρίων Ιστορικοφιλοσοφικού Λόγου με την 18^η Συνάντησή μας, που είναι η τέταρτη του Γ' μέρους του κύκλου.

Εισερχόμαστε πια στα άδυτα των αδύτων του Ελληνισμού. Η πεμπτουσία του Ελληνικού βιώματος είναι η αίσθηση του κάλλους. Το κάλλος είναι η δύναμη του όντος. Η ύπαρξη είναι μια τελειότητα – χωρίς αυτήν το Εν θα ήταν Μηδε-Εν. Η ισχυρότερη δύναμη είναι η έλξη του κάλλους – για αυτό ο Έρως είναι κοσμογονική δύναμη. Αριστοτελικά ειπωμένο, το τελικό αίτιο είναι αποτελεσματικώτερο και τελεστικώτερο από το ποιητικό. Το νόημα της ύπαρξης είναι το τέλος της, το κάλλος της, είναι αυτή η ίδια. Το ον είναι θα πει το κάλλος είναι – χωρίς κάλλος τίποτα δεν θα υπήρχε. Χαρά της ύπαρξης χωρίς κάλλος είναι ψευδής, κίβδηλη, φαντασιακή, - είναι οδύνη της ύπαρξης καλλωπιζόμενη, παρενδυομένη ποικίλη στολήν ανθηράς ευωχίας. Ιδού γιατί το Ευρωπαϊκό ρούχο καλύπτει, ενώ το Ελληνικό αποκαλύπτει. Και η ενδυματολογία είναι ζήτημα μεταφυσικής.

Το κάλλος αποτελεί το έσχατο τέλος της τελεολογικής αλυσίδας της αιτιότητας. Για το κάθε τι της θείας, κοσμικής και

ανθρώπινης πραγματικότητας μπορούμε να ρωτήσουμε το γιατί της σκοπιμότητάς του, που είναι και το γιατί του νοήματός του. Και σε κάθε διαγιγνωσκόμενο σκοπό μένει ανοικτό το θέμα της σκοπιμότητάς του. Το τελεολογικό ερώτημα τελικά τελειούται στην τελειότητα. Το κάλλος εμπεριέχει όλο το νόημα της ύπαρξης, ακυρώνει την περαιτέρω πρόβαση στην αιτιολογική κλίμακα. Το θέμα κλείνει, η ύπαρξη περατούται, το ον ολοκληρούται αποκαθιστάμενο στην εντελέχεια της ουσίας του, σε αυτό που ήταν να είναι, δηλαδή στο αρχέγονο κάλλος της ερωτικής δημιουργίας του «Κόσμου». Παντού το κάλλος είναι το κλειδί των υπαρξιακών και μεταφυσικών αινιγμάτων.

Με το κλείσιμο της τελεολογικής αλυσίδας η οποία αποτελεί την βαθύτερη κινητήρια δύναμη του σύμπαντος, το ον απολύτως περατούμενο δεν πεθαίνει αλλά αιωνίζεται. Ο εξαιωνισμός όμως πάλι αυτός δεν μεταφέρει το ον σε άλλη σφαίρα ύπαρξης γιατί αιώνιο είναι ακριβώς η οργώσα δύναμη της ύπαρξης, της μιας και μόνης ευλογημένης ύπαρξης. Οι αιώνιοι θεοί είναι οι κοσμικές δυνάμεις που συνέχουν την ύπαρξη των όντων. Και θεός είναι το παν εν. Γιατί άγιο είναι το Είναι και η ομορφιά του.

Τον λόγο περί κάλλους θα περιδινησω πέριξ δύο εστιακών πόλων. Ένας το πέρας και οι δεσμοί του. Ο άλλος η δύναμη και η ελευθερία της. Έτσι δύο άξονες χρειάζεται να περιελιχθούν σαν τα φίδια στο κηρύκειο του Ερμή. Αυτοί δημιουργού την ένταση στον κίονα της απόλυτης Απολλώνειας ομορφιάς. Από την μια η Μοίρα και οι Ερινύες. Από την άλλη ο Διόνυσος. Στους Δελφούς το μυστήριο του κάλλους σημαίνεται πολυδύναμα. Ο Απόλλων σφετερίστηκε το Μαντείο της αρχέγονης Χθονός. Έσφαξε τελετουργικά τον Πύθωνα. Και συνευρέθη αιώνια με τον Διόνυσο. Το θείο δράμα εξετελέστη. Τον

άμωμο Απόλλωνα περιβάλλει όργιο χθονιότητας. Και η λάμψη του εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

Θα κινηθούμε στον επικίνδυνο χώρο που συναντάται ο μύθος και ο λόγος. Στο άσκιο τόπο. Στην κορυφή του Λύκαιου όρους. Στο Μέγα Μεσημέρι του Κόσμου. Όπου αδιάλειπτα ιερουργούνται τα Άρρητα Μυστήρια της Ύπαρξης. Και ποιος τολμά να πει τον βασιλέα Παίδα που παίζει την πλοκή του Κόσμου ενώ γυψωμένοι Τιτάνες βυσσοδομούν και αρρητουργούν τον διαμελισμό του.

Τίτλος αναφοράς του σεμιναρίου είναι:

Το Ελληνικό Κάλλος:

Η Τελειότητα

του Περατωμένου, Ωρισμένου και Τετελεσμένου Όλου.

*

*

*

***

Οι συναντήσεις των Σεμιναρίων γίνονται κάθε Πέμπτη στις 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάρου Λόγου και Τέχνης, Πλατεία Γεωργίου Α΄, 2^{ος} όροφος.

Μετά την ομιλία ακολουθεί διεξοδική, ανοικτή συζήτηση.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.